

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Кафедра фізичної географії та картографії

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Декан факультету
геології, географії, рекреації і
туризму

(вказати назву структурного підрозділу)

Віліна ПЕРЕСАДЬКО

(вказати П.І.Б керівника)

“ 01 ” Вересня 2023 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

АНТРОПОГЕННІ ЛАНДШАФТИ

(назва навчальної дисципліни)

рівень вищої освіти _____ перший (бакалаврський) _____

галузь знань _____ 10 Природничі науки _____

(шифр і назва)

спеціальність _____ 106 Географія _____

(шифр і назва)

освітня програма _____ «Фізична географія, моніторинг і кадастр природних ресурсів»
«Картографія, геоінформатика і кадастр»;

(шифр і назва)

спеціалізація _____

(шифр і назва)

вид дисципліни _____ за вибором _____

(обов'язкова / за вибором)

факультет _____ геології, географії, рекреації і туризму _____

2023 / 2024 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження вченою радою факультету геології, географії, рекреації і туризму

«28» серпня 2023 року, протокол № 11

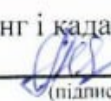
РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: професор кафедри фізичної географії та картографії к. геогр. н. Жемеров О.О.

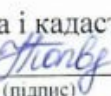
Програму схвалено на засіданні кафедри фізичної географії та картографії
Протокол від «28» серпня 2023 року № 1

Завідувач кафедри фізичної географії та картографії

(підпис) _____ (Юлія ПРАСУЛ)
(прізвище та ініціали)

Програму погоджено з гарантами освітньо-професійних програм:

Гарант ОПП «Фізична географія, моніторинг і кадастр природних ресурсів»

(підпис) _____ (Світлана РЕШЕТЧЕНКО)
(прізвище та ініціали)

Гарант ОПП «Картографія, геоінформатика і кадастр»

(підпис) _____ (Наталія ПОПОВИЧ)
(прізвище та ініціали)

Програму погоджено науково-методичною комісією факультету геології, географії, рекреації і туризму

Протокол від «28» серпня 2023 року № 7

Заступник голови науково-методичної комісії
факультету геології, географії, рекреації і туризму

(підпис) _____ Юлія ПРАСУЛ
(прізвище та ініціали)

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Антропогенні ландшафти» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки перший (бакалаврський)

(назва рівня вищої освіти, освітньо-кваліфікаційного рівня)

спеціальності (напряму) 106 Географія,

освітньої програми Картографія, геоінформатика і кадастр; Фізична географія, моніторинг і кадастр природних ресурсів

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни

Формування у студентів уявлень та чіткого розуміння того, що у ландшафтній сфері Землі є не тільки природні комплекси, а поряд з ними функціонують і антропогенні.

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни

Основними завданнями вивчення дисципліни є:

- навчити студентів теорії з основ антропогенного ландшафтознавства;
- навчити виявляти, характеризувати антропогенні ландшафтні комплекси;
- навчити студентів оцінювати сучасний стан антропогенних ландшафтних комплексів.

1.3. Кількість кредитів – 4 (на з/в – 4)

1.4. Загальна кількість годин – 120 (на з/в 120)

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
<u>За вибором</u>	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
3-й	3-й
Семестр	
6-й	6-й
Лекції	
24 год.	6 год.
Практичні, семінарські заняття	
24 год.	10 год.
Лабораторні заняття	
год.	год.
Самостійна робота	
72 год.	104 год.
Індивідуальні завдання	
год.	

1.6. Заплановані результати навчання

Фахові компетентності:

- базові знання про ландшафтознавство, про сутність антропогенних ландшафтів та використання їх у господарстві;
- здатність укладати й аналізувати ландшафтний прогноз;
- володіння основами ландшафтного картографування і аналізу ландшафтних карт;
- базові знання про сфери вживання ландшафтних карт з метою районування території, проектування, прогнозування і т. ін.

Знання:

- сучасні теоретичні і методологічні основи антропогенного ландшафтознавства;
- предмет, об'єкт і методи дослідження;
- механізм утворення і функціонування антропогенних ландшафтних комплексів; сучасні класифікації та поділи антропогенних ландшафтів та їх місце в ландшафтній сфері Землі.

Уміння і навички:

- виявляти та характеризувати антропогенні ландшафтні комплекси; знаходити їх межі;
- встановлювати зв'язки та їх взаємодію з сусідніми ландшафтними комплексами;
- виявляти негативні наслідки впливу на природне середовище;
- проводити їх сучасну оцінку для будь-яких видів використання та мати можливість передбачити їх подальший розвиток.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1. ОСНОВИ ТЕОРІЇ АНТРОПОГЕННОГО ЛАНДШАФТОЗНАВСТВА

Тема 1. ЛАНДШАФТНА СФЕРА ПЛАНЕТИ ЗЕМЛЯ

- 1.1 З історії пізнання
- 1.2 Поняття «ландшафтна сфера»
- 1.3 Структура ландшафтної сфери
- 1.4 Основні етапи розвитку ландшафтної сфери

Тема 2. ОСНОВИ ТЕОРІЇ АНТРОПОГЕННОГО ЛАНДШАФТОЗНАВСТВА

- 2.1 Природнича географія і антропогенне ландшафтознавство
- 2.2 Становлення та розвиток антропогенного ландшафтознавства
- 2.3 Питання теорії і термінології в антропогенному ландшафтознавстві
- 2.4 Організація та рівні пізнання антропогенних ландшафтів
- 2.5 Стадії розвитку та сукцесійні особливості динаміки антропогенних ландшафтів

Тема 3. КЛАСИФІКАЦІЯ АНТРОПОГЕННИХ ЛАНДШАФТІВ

- 3.1 Аналіз попереднього досвіду
- 3.2 Класифікації антропогенних ландшафтів за Ф.М. Мільковим
 - Класифікація антропогенних ландшафтів за видом господарської діяльності або за їх змістом
 - Класифікація антропогенних ландшафтів за їх походженням
 - Класифікація антропогенних ландшафтів за глибиною впливу людини на природу
 - Класифікація антропогенних ландшафтів за цілеспрямованістю їх виникнення
 - Класифікація антропогенних ландшафтів за тривалістю їх функціонування та ступенем саморегулювання
 - Класифікація антропогенних ландшафтів за їх господарським значенням

Розділ 2. ТИПОЛОГІЯ І КЛАСИ АНТРОПОГЕННИХ ЛАНДШАФТІВ

Тема 4. ТИПОЛОГІЧНІ СТРУКТУРИ І МЕЖІ АНТРОПОГЕННИХ ЛАНДШАФТІВ

- 4.1 Таксономія типологічних структур
- 4.2 Антропогенні парагенетичні ландшафтні комплекси
- 4.3 Межі антропогенних ландшафтів
- 4.4 Антропогенні геоекотони

Тема 5. РЕГІОНАЛЬНІ СТРУКТУРИ ТА ЗОНАЛЬНІСТЬ АНТРОПОГЕННИХ ЛАНДШАФТІВ

- 5.1 Райони співвідношення натуральних та антропогенних ландшафтів
- 5.2 Районування антропогенних ландшафтів
- 5.3 Зональність антропогенних ландшафтів

Тема 6. ПІДХОДИ, ПРИНЦИПИ І МЕТОДИ ПІЗНАННЯ АНТРОПОГЕННИХ ЛАНДШАФТІВ

- 6.1 Основні підходи у пізнанні антропогенних ландшафтів
- 6.2 Принципи і належні їм методи дослідження антропогенних ландшафтів
- 6.3 «Правило тріади» у пізнанні антропогенних ландшафтів
- 6.4 Експертне оцінювання антропогенних ландшафтів

Тема 7. КЛАСИ АНТРОПОГЕННИХ ЛАНДШАФТІВ

- Каркасні антропогенні ландшафти
- Селитебні ландшафти
- Дорожні ландшафти
- Структурна організація і рівні пізнання дорожніх ландшафтів
- Дорожні ландшафти як складні парадинамічні системи
- Класифікація дорожніх ландшафтів
- Фонові антропогенні ландшафти
- Сільськогосподарські ландшафти
- Лісові антропогенні ландшафти

Точкові антропогенні ландшафти
 Промислові ландшафти
 Водні антропогенні ландшафти
 Внутрішньоаквальні антропогенні ландшафтні комплекси
 Водно-суходільні антропогенні парадинамічні ландшафтні комплекси
 Белігеративні ландшафти
 Гуманістичні антропогенні ландшафти
 Рекреаційні ландшафти
 Тафальні ландшафти
 Мегалітичні ландшафти Європи
 Сакральні ландшафти

Тема 8. ВИСОТНА ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ АНТРОПОГЕННИХ ЛАНДШАФТІВ ЇХ РЕГІОНАЛЬНИЙ АНТРОПОГЕННО-ЛАНДШАФТОЗНАВЧИЙ ПРОГНОЗ

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	Усь ого	у тому числі					Усь ого	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	ср		л	п	лб	інд	ср
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Розділ 1. ОСНОВИ ТЕОРІЇ АНТРОПОГЕННОГО ЛАНДШАФТОЗНАВСТВА												
Тема 1	12	2	2	-		8	14	1	1			12
Тема 2	12	2	2	-		8	14	1	1			12
Тема 3	18	4	4	-		10	18	1	2			15
Разом за розділом 1	42	8	8	-		26	46	3	4			39
Розділ 2. ТИПОЛОГІЯ І КЛАСИ АНТРОПОГЕННИХ ЛАНДШАФТІВ												
Тема 4	13	3	4	-		6	16	1	1			14
Тема 5	10	2	2	-		6	20	-	-			20
Тема 6	9	3	2	-		4	10	1	1			8
Тема 7	34	6	4	-		24	16	-	2			14
Тема 8	12	2	4	-		6	12	1	2			9
Разом за розділом 2	78	16	16	-		46	74	3	6			65
Усього годин	120	24	24	-		72	120	6	10			104

4. Теми семінарських (практичних, лабораторних) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денне	заочне
1	Розробка презентації "Класи антропогенних ландшафтів" (за варіантами).	5	2
2	Захист презентацій "Класи антропогенних ландшафтів" під час усної доповіді.	2	1

3	Розробка презентації "Етапи розвитку ландшафтної сфери"	5	1
4	Захист презентацій "Етапи розвитку ландшафтної сфери" під час усної доповіді	2	1
5	Розробка рефератів "Культурний ландшафт" та їх захист	5	2
6	Укладання схеми "Ландшафтний прогноз"	3	1
7	Підсумкове семінарське заняття	2	2
	Разом:	24	10

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

практичних робіт з дисципліни «Антропогенні ландшафти»
(загальна максимальна сума – 40; мінімальна залікова сума – 20 балів)

Практична робота № 1. «Розробка презентації "Етапи розвитку ландшафтної сфери"».

Максимальна сума - **6 балів**. Мінімальна залікова сума – 3 бали.

Практична робота № 2. «Захист презентацій "Етапи розвитку ландшафтної сфери" під час усної доповіді».

Максимальна сума - **4 бали**. Мінімальна залікова сума – 2 бали.

Передбачається в аудиторії.

Практична робота № 3. «Розробка презентації "Класи антропогенних ландшафтів" (за варіантами)».

Максимальна сума - **6 балів**. Мінімальна залікова сума – 3 бали.

Практична робота № 4. «Захист презентацій "Класи антропогенних ландшафтів" під час усної доповіді».

Максимальна сума - **4 балів**. Мінімальна залікова сума – 2 балів.

В аудиторії.

Практична робота № 5. «Розробка рефератів "Культурний ландшафт" та їх захист».

Максимальна сума - **10 балів**. Мінімальна залікова сума – 5 балів.

Практична робота № 6. «Укладання схеми "Ландшафтний прогноз"».

Максимальна сума - **5 балів**. Мінімальна залікова сума – 2,5 бали.

Практичні роботи № 7 «Підсумкове семінарське заняття».

План проведення семінарського заняття.

1.	Організаційний момент	2 хв.
2.	Розгляд теми, що виноситься на обговорення	7-10 хв.
3.	Відповіді на запитання	5-7 хв.

Максимальна сума – **5 балів**. Мінімальна залікова сума – 2,5 балів.

В аудиторії.

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Теми для самостійного вивчення і конспектування	Кількість годин	
		денне	заоч
1	Структура ландшафтної сфери	4	4
2	Стадії розвитку и сукцесійні особливості динаміки антропогенних ландшафтів	4	8
3	Класифікація антропогенних ландшафтів за їх господарським значенням	4	8
4	Межі антропогенних ландшафтів	4	8
5	Районування антропогенних ландшафтів	4	8
6	Принципи і методи дослідження антропогенних ландшафтів	6	8
7	Експертне оцінювання антропогенних ландшафтів	4	8
8	Класи антропогенних ландшафтів		
	- селитебні	4	4
	- сільськогосподарські	4	4
	- лісові	4	4
	- промислові	4	6
	- водні	4	4
	- белігеративні	4	6
	- рекреаційні	6	12
	- тафальні	6	6
	- сакральні	6	6
	Разом	72	104

6. Індивідуальні завдання

Не передбачені

7. Методи навчання

- лекції, бесіди, лекції-диспути;
- практичні роботи (здійснення аналізу карт, схем, таблиць) для закріплення у студентів основних положень теоретичного курсу;
- консультації (усні та письмові відповіді на питання);
- контрольна робота (яка дає можливість перевірити засвоєння навчального матеріалу всіма студентами, виміряти обсяг і рівень конкретних знань, умінь і навичок);
- самостійна робота виконується у формі рефератів, презентацій та ілюстративних матеріалів.

8. Схема нарахування балів

Види контролю				
Поточне тестування і самостійна робота	Перевірка практичних робіт	Контрольна робота (6 семестр)	Іспит /Залік (6 семестр)	Сума
20	20	20	40	100

Критерії оцінювання з курсу «Ландшафтознавство»

Оцінка	Критерії оцінювання
<i>Відмінно</i> 90-100 балів	Ставиться за повні та міцні знання матеріалу в заданому обсязі, уміння вільно і правильно виконувати практичні завдання, передбачені програмою, за знання основної і додаткової літератури, за прояв креативності у розумінні та творчому використанні набутих знань і вмінь
<i>Добре</i> 70-89 балів	Ставиться за повні систематичні знання з дисципліни, успішне виконання практичних робіт, засвоєння основної і додаткової літератури, здатність до самостійного поповнення та оновлення знань, але у відповіді студента наявні неточності та незначні помилки
<i>Задовільно</i> 50-69 балів	Ставиться за неповні, але систематичні знання з дисципліни, успішне виконання основної частини практичних робіт, засвоєння основної літератури, здатність до самостійного оновлення знань, але у відповіді студента наявні помилки
<i>Незадовільно</i> Менше 50 балів	Виставляється студентові, відповідь якого під час відтворення основного програмного матеріалу поверхова, фрагментарна, що зумовлюється початковими уявленнями про предмет вивчення. Така оцінка ставиться за неспроможність до навчання чи виконання фахової діяльності після закінчення ЗВО без повторного навчання за програмою відповідної дисципліни

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка	
	для екзамену	для заліку
90 – 100	відмінно	зараховано
70-89	добре	
50-69	задовільно	
1-49	незадовільно	не зараховано

9. Рекомендована література

Основна література:

1. Багров М. В., Боков В. О., Черваньов І. Г. Землезнавство. Київ: Либідь. 2000. 462 с.
2. Бейдик О.О. Рекреаційно-туристичні ресурси України: Методологія та методика аналізу, термінологія, районування. Київ: ВПЦ Київ. ун-т, 2001. 395 с.
3. Гуцуляк В. М. Ландшафтознавство: навч. посіб. Чернівці: Рута, 2005.124 с.
4. Денисик Г. І. Антропогенні ландшафти Правобережної України. Вінниця: Арбат, 1998. 292 с.

5. Денисик Г. І. Антропогенне ландшафтознавство: навчальний посібник. Частина І. Глобальне антропогенне ландшафтознавство. Вінниця: ПП «ТД «Едельвейс і К», 2012. 336 с.

6. Денисик Г. І., Шмагельська М. О., Стефанков Л. І. Мікросередкові процеси в антропогенних ландшафтах: монографія. Вінниця: ПП «Едельвейс і К», 2010. 210 с.

7. Кравцова І. В., Стефанков Л. Л. Антропогенні ландшафти як чинники регіональних мікрокліматичних змін. Ландшафтознавство. 2(2). 2023. С.112–124. URL: <https://doi.org/10.31652/2786-5665-2022-2-112-124>

8. Мельник Л., Міллер Г. Ландшафтний моніторинг. Київ, 1993. 145 с.

9. Міллер Г. П. Ландшафтознавство. Теорія і практика / Г. П. Міллер, В. М. Петлян, А. В. Мельник. Львів : Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2002. 172 с.

10. Міхелі С. В. Основи ландшафтознавства: Курс лекцій. Київ – Кам'янець-Подільський: Абетка-НОВА, 2002. 184 с.

Географічні атласи світу, України, Харківської області.

Допоміжна література:

1. Антропогенні ландшафти Поділля та їх класифікація. URL: <https://library.vspu.net/handle/123456789/8802>

2. Волошин І. М. Ландшафтно-екологічні основи моніторингу. Львів: Простір, 1998. 355 с.

3. Ковальчук І. П., Іванов Є. А., Ключник В. В. Картографування геоекологічного стану природно-господарських систем гірничо-промислових територій // Часопис картографії. Київ: КНУ ім. Тараса Шевченка, 2011. Вип. 2. С. 129–137.

4. Іванов Є. А. Природно-господарські системи гірничопромислових територій Західного регіону України: функціонування, моделювання, оптимізація : автореф. дисер. ... д-ра геогр. н.; 11.00.11; КНУ ім. Т. Шевченка. Київ: ФОП Корпан Б. І., 2017. 40 с.

5. Іванов Є. Геокадастрові дослідження гірничопромислових територій : монографія. Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2009. 372 с.

6. Іванов Є. Ландшафти гірничопромислових територій : монографія. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2007. 334 с.

7. Казаков В. Л. Антропогенні ландшафти Кривбасу// Різноманіття ландшафтних комплексів України та шляхи їх раціонального використання і збереження: методологічні і прикладні аспекти. Зб. наук. праць наук. конф. - Київ, 2000. С. 41-46.

8. Казаков В. Л. Коеволюційне бачення "технічного ландшафту"// Ландшафтогенез – 2000: Філософія і географія. Тези доп. Міжнар. наук.-методол. конф. Київ, 1996. С. 105-107.

9. Поліщук Л. Мороз А. Кравченко Р. Антропогенні ландшафти Харківської області: інформаційно-екскурсійний матеріал для забезпечення знань про довкілля у системі географічної освіти URL: <https://periodicals.karazin.ua/pbgok/article/view/6414>

10. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

1. Сайт кафедри фізичної географії та картографії
2. Репозитарій Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
3. Електронна база кабінету методики викладання географічних дисциплін